

2

3

4

5

6

7

8

9

1692.

1. Alberti, Valentini: De facultatibus imperiosum ac
nobis marchisum periodicis.
2. Alberti, Valent.: An etia quantum in articulis fidei
circat argumenta petere ex ratione?
- 3916
3. Bartholinus, Sethus: De marito usufructuario
Saxnico. 2 Sept. 1692: 1721.
4. Bebel, Dr. Barthasar: De inquisitione His.
panica.
5. Beyer, Georg: De dote a plebe tumultuante dis.
cepta Lirinise restituenda.
6. Fraendorff, Joh. Christoph: De iniqua liberorum
expositione
7. Kueblewein, Georgius Justicellus: De compensandis
Lirinum expensis.
8. Lohmann, Johann Martinus: De jure necessitatis

1692

9. Ludovici, Christianus: De praecipuis jurisjurandi
formulis Hebraeis, Graecis atque Latinis.
10. Marquartus, Gabriel Christophorus: De ~~causa~~^{causa}
nuptiali veterum
11. Meis, Joh. Christianus: De translatione
ministerii ecclesiae.
12. Muckensius, Ludovicus: An requiratur bona
fides in praescriptione actionum personalium?
13. Mendicantius, Ludovicus: De retentione pignoris ob
statu detentum
14. Olcarius, Joh. Augustus: De precibus Romanorum
aeditibus.
15. Philippus, Fredericus: De adulterio desponsatorum
2 Ampl. 1692: 1730.
16. Pipping, Henricus: De triplici corona Romani
pontificis.

1692

17. Rechenberg, Adam : De numerationibus .
18. Redel, Conradus : De jure naturalis in hunc
non cadente .
19. Roemerus, Andreas Christophorus : De divitiis .
20. Romanus, Franciscus Conrardus : De judiciis morum
inter conjuges et responsatos veteri ac doctissimo
21. ²⁶ Schacker, Johann Christoph : De portione statutaria,
quatenus illi praesudicium inferri possit, a
conjugibus : 2 Bimpl. 1692. n. 1718.
22. Schwendendorfferus, Bartholomaeus Leonhardus :
De rerum permutatione .
23. Schwendendorfferus, Bartholomaeus Leonhardus :
Casus juris civilis cum jure Calvesiano emen-
dato .

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

4
1
10
Su
II
P
RN

38.
LIII.

1692,9

10

DISSERTATIO
HISTORICO-PHILOLOGICA
De
PRÆCIPUIS
JURIS JURANDI
FORMULIS

Hebræis, Græcis atque Latinis,

Quam

*Amplissimæ Facultatis Philosophicæ
indultu*

PRÆSIDE
M. CHRISTIANO LUDOVICO

publicæ Eruditorum ventilationi
exponit

A. O. R. M. DC. XCII. d. XXIV. Septembr.

AUTOR & RESPONDENS

DAVID Buches / Vratisl. Siles.
B. A. & Philof. Baccal.

LIPSIAE,
Typis GOEZIANIS.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
PRINTED AND
PUBLISHED BY
M. CHRISTIANO TADDOICO
A. OR. N. 1772
DAVID GREEN & VESSEL. 2111
1772

Περίουσιον.

UTut in explicatione Jurisjurandi respiciendum sit ad materiam, formam, objectum, ritum, & alia, nobis tamen in præsentī propositum est, solas ex Philologia recensere formulas. Ut autem eò melius nobis constet, in Naturam earum ante omnia vel verbo erit inquirendum; omnium autem evidentissimè dijudicabuntur ex definitione jurisjurandi à Moralistis proposita, quod est *assertio religiosa, quâ divine misericordie renunciamus, aut divinam pœnam in nos deposcimus, nisi verum dicamus.* Exinde fluit, eas formulas solum pro genuinis habendas, in quibus DEUM testem atque vindicem esse volumus, sive de cetero manifestè DEI fiat mentio, sive implicite, sive sit verus DEUS, sive Idolum, sive Creatura, modò à jurantibus habeatur pro vero DEO, vel ipsis aliquid divini inesse credatur.

CAP. I.
HEBRÆÆ.

§. I. **H**Aut immeritò ab ipsis Hebræorum jurisjurandi formulis, tanquam vetustioribus initium capimus, quorum Magistri ipsum jusjurandum in quatuor Classes distribuere solebant: Nimirum בטויע שבויע quod Buxtorf *futilitatis* sive *leve* & *temerarium* vertit in Lexic. Talmud. f. 289. in שויע שבויע *jusjurandum vanitatis* sive *falsum*, in שבויע פקרוז *jusjurandum de deposito*, & tandem in שבויע ערות *jusjurandum testimoniale*. Conf. Buxtorf. Lexic. Talmud. sub voce שבע fol. 235. & Lightfootus in Horis Hebraic. & Talmud. in

A 2

Matth.

Matth. V. 33. p. 279. qui tamen in interpretatione dictarum jurisjurandi specierum non in omnibus cum Buxtorfio facit.

§. II. In presenti tamen de formulis tantum jurisjurandi acturi, illas occasione distinctionis, quâ Rivetus in Explic. Decal. ad Exod. XX. 7. quaest. 1. p. 1281. jusjurandum ratione formæ in simplex & execratorium dividit, distinguere placet in *simplices & execratorias*; illas vocamus, in quibus DEUS aut Creaturæ testes invocantur absque expressa execratione; eaque iterum in *ἐγγεφέως & ἀγγεφέως* distribui possunt.

§. III. Ad illas, nempe *ἐγγεφέως*, omnium primò referre liceat formulas, quibus ipse DEUS usus fuit, ad certificandas promissiones suas de bono, vel comminationes de malo, suntque sequentes: (1.) *בִּישְׁבַעְתִּי* per seipsum juravi, Gen. XXII. 16. Esâ. XLV. 23. & alibi: Explicationem hujus formulæ, simulque rationem, cur DEUS ita juraverit, hanc Gentium Apostolus Paulus suggerit Ebr. VI. 13. quum non posset per quemquam majorem jurare, juravit per seipsum. (2.) *נִשְׁבַע בְּקִרְשׁוֹ כִּי* juravit per sanctitatem suam, Amos IV. 2. quam varii variè reddunt, alii, juravit in semetipso, alii, in filio suo, in templo alii &c. Nobis prima expositio, quæ Hieronymi est, arridet, quia Sanctitas DEI, utpote attributum divinum ipse DEUS est. Sensus est, ut Theologi applicant, juravit per se, (& quia abstractum pro concreto superlativum notat) sanctissimum; dum autem in specie per attributum sanctitatis jurat, id vult, se male non esse sanctissimum, quàm, quod asserit, non servare; Confirmatur hæc expositio Psal. LXXXIX. 36. In aliquo alias jurare, hebræis idem est, ac per aliquem jurare, *כִּדְבַר* enim vel *per*, vel *in* significat, annotante Ribera in Amos IV. Et est usitata particula in jurejurando, cum qua neutiquam convenit particula *ל*. Differt enim jurare *לַיהוָה* & *בַּיהוָה*, ceu rectè observat Drusus lib. IX. observ. c. 10. Conf. Glass. Gram. S. I. II. Tract. 1. p. m. 670. (3.) *נִשְׁבַע בְּנַפְשׁוֹ* Amos VI. 8. conf. Jerem. LI. 14. *juravit Dominus per animam suam*, h. e. per seipsum, quia non habet animam; hinc etiam alibi jurat per seipsum, juxta Num. I. Et per *נַפְשׁוֹ* reciprocum designari, patet ex 1. Sam. XX. 17. quin quod Syrus passim *σεαυτον* per suum *נַפְשׁוֹ* Matth. IV. 6. Joh. XXI. 18. & alibi reddat. (4.) *חַי ה' אֵנִי* Jerem. XXII. 24. Ezech. XIV. 16. V. II. &c. *Vivus ego*. Lutherus exponit: *Es wahr als ich lebe*: quam versionem habere videtur ex Num. XIV. 21. ubi particula affirmandi *אֵלֶּם* expressè additur: *אֵלֶּם חַי ה' אֵנִי*. Et hoc DEI jusjurandum omnium maximum & certissimum vocat B. Glassius,

5.
74.
X
sus, eò quod *ex τὴ ἀδωάτῃ* ductum; innuit enim DEUS, quando interponit in jurejurando vitam suam, h. e. immortalem, & æternam ipsius gloriam, majestatem, potentiam, veritatem, se potius non futurum DEUM, quàm ut verbum à se prolatum non compleat; Hinc bellè Tertullianus exclamat: O beatos nos, quorum causa jurat DEUS, ó miserrimos, si nec DEO juranti credimus. Rhetor. S. p. 540. Huc quoque spectat (5.) formula illa; quæ Daniel. XII. 7. legitur ab Angelo Danieli in Somno apparente adhibita, hujus tenoris: **וְיִשְׁבַּע בְּרוּי הַעוֹלָם** & *juravit per viventem in secula.*

§. IV. Has excipiunt formulæ jurisjurandi *ipsis Hominibus usurpatae*, & primo quidem, quæ jurabant per *DEum solum, eumq; verum*, cujusmodi sequentes sunt: (1) **אֲשַׁבַּע לֹךְ בַּיהוָה** juravi ei per Jehovam. 1. Reg. II. 8. prolixior paululum ita (2) se habet. **וְאֲשַׁבַּעַךְ בַּיהוָה וְאֵלֵי הָאָרֶץ** & DEum terræ. Gen. XXIV. 3. & (3) **נִשְׁבַּעְתִּי לְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** juravi tibi per Jehovam DEum Israelis. 1. Reg. I. 30. Quibus (4) consona & illa formula est, qua Labanus cum Jacobo foedus pangens utebatur: **אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְאֱלֹהֵי נַחֹר וְשֵׁשׁוֹ בִּנְיָנוּ אֱלֹהֵי אֲבֹתָם** DEUS Abraham & Dii Nahor judicent inter nos, DEUS Patris eorum. Gen. XXXI. 53. ubi Labanum **וּשְׁפָטָן** verbum plurale adhibuisse, eum in finem, ut differentiam inter DEos faceret, ostenderetque, plurium, quam unius DEI mentionem injecisse, DEI scil. Abrahami, cujus Cultorem Jacobum esse noverat, tum, quo eidem gratificaretur, testatum, se DEum ejus non averfari, tum fortasse, quo Jacobum ad imitationem sui pertraheret, similibusque Verbis jusjurandum suum conciperet, quando nempe videret, se DEum Abrahami primo loco nominasse; Et dein etiam DEI Nahoris, quem ipse colebat, tanquam probabilius eleganter asserit Rivetus Exercit. 136. in Genes. XXXI. Hinc etiam factum esse Idem l. c. probat, quod Jacobus ibidem, quæ in ordine (5) formula est, **כַּפָּחַר אֲבֹנוּ יִצְחָק** *per pavorem Patris sui Isaac*, l. e. per DEum, quem Pater suus Isaac cum summo timore reverebatur, jusjurandum suum fecerit, ne nimirum ambiguitas Vocis, qua etiam usus erat Laban, posset in perversum sensum trahi, referri que ad DEum, quem Abraham cum Thare & Nahor coluerat; utque pavoris Voce, quanta religione illud jusjurandum præstaret, declararet. Fallunt proinde illi, qui vocem **פָּחַר** per angelum exponunt, quippe Voces huic Synonymæ **מָוֵרָא** & alia, de DEO tantum in Scriptionibus usurpantur.

pantur Esa. VIII. 13. Psal. LXXVI. 8. Et accomoda Vox est iurijurando,
 monentur enim jurantes, cum DEI tremore ac timore tanti Nominis
 mentionem faciendam esse. Conf. Rivet. in Explicat. Decalog. ad Exod.
 XX. 7. quaest. 4. Quam in rem etiam Theodoretus quaest. 91. in Genes. ita
 scribit: Φόβον τῶ ἰσαακ ἦν εὐσεβείαν ἐκάλεισε, ἦτ' ἐστὶ τὸν θεόν, ἢ τὸν
 φόβον ἐν ἡ ψυχῇ περιέφεγε. Labani formulæ, qua DEum tanquam judi-
 cem invocabat, convenientes & sequentes sunt: (6) **יהויה** *Vivie*
Jehovah: (vel: ut vivit; vel: Vivus; vel: Vivens Jehovah; vel: Vitam
 Jehovah per Ellypsin **יה** Per; prout nempé vel pro Verbo, vel pro Particio-
 pio, vel pro Nomine participiali, vel pro Substantivo in Regimine posito
 Vocab. **יה** habetur; quod Grammaticis decidendum damus. Vid. Gesne-
 rus in Comm. ad Gen. XLII. p. 737. & Geierus in Comm. in Daniel. XII.
 7. p. 986.) *Judic. VIII. 19. veletiam* (7) **יהויה** *Vivie DEUS. 1. Sam. II.*
27. Conf. Job. XXVII. 2. & plures alios locos, qui ex Concordantiis colligi
possunt; Sic (8) **יהויה** *Vivie* *Jehovah, qui redemit animam meam de omni angustia. 1. Reg. I. 29.*
 Notanda quoque est (9) Regia illa formula: **יהויה** *Vivie*
Jehovah, qui confirmavit me atq; sedere fecit me super thronum Davidis Patris
*mei, & qui fecit mihi domum. 1. Reg. II. 24. & (10.) יהויה *Vivie*
Jehovah DEus Israel, in cujus conspectu
sto, si i. Reg. XVII. i. sensus harum formularum hic est; Sexta & septima,
 quoad sensum conveniunt cum quarta §. 3. Conf. Glass. Rhet. S. Tr. II. c. 4.
 p. 540. octava, nona & decima, quoad priora verba, à sexta & septima,
 non differunt; additamentum autem posteriorum verborum nullam parit
 difficultatem, nisi quod de decima duo observatu certe dignissima non-
 sint prætereunda, primò; quid sibi velint verba: *in cujus conspectu*
sto: dup-
 liciter autem ea explicari possunt; a) propriè, ut sensus sit: Sto in cons-
 pectu DEI, Vindicis justissimi & acerrimi, qui vindicabit id, si falsum sit;
 secundo. **אם** in juramentis ellypticum dicendi genus efficere,
 & si **אם** simpliciter ponitur, negare, addita vero negatione **לֹא** affir-
 mare: cujus exemplum extat *Judic. XI. 10. quæ ordine* (11) **יהויה**
Jehovah *audiet inter*
nos, si non secundum verbum tuum fecerimus. Utriusque generis plura
 exempla Vide sis in Buxtorf. Thesaur. Gramm. L. II. c. 21. p. m. 587. seqq.
 Conf. B. Glass. Gramm. S. L. III. Tr. 7. p. 595. & Rhetor. S. Tract. II. c. 4. p. 540.
 (12) **יהויה** *Jehovah* *sit testis inter nos*
*Verim-**

71.
5.
Veritatis & fidei. Jerem. XLII. 5. (13) 1. Sam. XXV. 34. וְיָרָא לָם הוּא יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם כִּי Et certe vivit Jehovah, DEUS Israelis, & c. quod.
De qua particula כִּי Glassius observat, esse, qui eam in formulis jurandi
pro certe ponant, Gramm. S. L. III. Tr. 5. Can. 17. p. 473. & (14) הִרִמְתִּי יָדַי
וְגַם יְהוָה אֱלֹהֵי עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ וְגַם Elevavi manus meas ad
Jehovam, DEUM altissimum, possessorem Cæli & terra & c. Gen. XIV. 22.
ubi elevare manus ad Jehovah, idem est, ac jurare, solebant enim jurantes
Manus ambas versus Cælum elevare, quo in animum sibi revocarent cœ-
lestis Numinis & præsentiam & vindictam; quod & ipse DEUS majoris
corroboracionis gratia fecisse dicitur Exod. VI. 8. & alibi.

§. V. Quemadmodum autem verum DEUM colentes per eun-
dem jusjurandum dedisse, jam vidimus, ita & Idololatras per sua Idola
jurasse innuitur Amos VIII. 14. ubi hæc leguntur formulæ: (1.)
יָרָא לָם הוּא יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם כִּי אֲשַׁמֵּת בְּאֲשַׁמֵּת הַנְּשַׁבְעִים
jurantes per delictum Someron, juxta Tiri-
num Comm. ad h. l. in delicto Samariæ, i. e. per vitulum aureum à Jero-
boame in Bethel erectum, Lutherus vertit: durch den Fluch / & addit ra-
tionem denominationis in Glosa ad h. l. daß sie sich daran versündigten
und den Fluch verdieneten. Notandum autem, nos verba adducta non
pro ipsa formula venditare, sine dubio enim vox אֲשַׁמֵּת à Spiritu S. ad
iniquitatem hujus jurisjurandi designandam substituta fuit loco vocis I-
dololatris usitata, quam אֱלֹהֵיךָ fuisse, formula sequens non obscure sî-
gnificat. (2.) הוּא אֱלֹהֵיךָ דָן Vivit DEUS tuus (qui est in) Dan; quem
vitulum quoque aureum fuisse, à Jeroboamo illuc positum, liquet ex i.
Reg. XII. 29. (3.) הוּא יְרַךְ בְּאֵר שֶׁבַע Vivit Via Barseba. Lutherus:
Der Gottesdienst zu Barseba: rectius meo judicio, quàm Tirinus, qui
vocem יְרַךְ proprie exponit, non enim inusitatum est in Scriptura, per
יְרַךְ cultum designari, conf. Jer. X. 2. Observandum insuper hæc, quòd
prima formula minus fuerit frequentata, nam, quia Bethel in medio ferè
terræ sanctæ erat, idolum non tantùm Numinis habere credebatur, quàm
reliqua, quæ in remotioribus locis erecta erant.

§. VI. Non solùm autem per DEUM, tum verum, tum fictum, sed
& per Homines jurare solebant, eorumq; vitam, cujus exemplum Genes.
XLII. 16. suppeditat; jurat autem ibi Josephus הוּא פָּרַעַי per vitam Pha-
raonis: more ægyptiaco, secundùm Aben-Esram. Negant, verum esse
jusjurandum, Psefferus in Dub. Vexat. Cent. I. Loc. LXXV. p. m. 191. Rî-
vetus Exerc. 162. ad c. 42. Gen. & alii, Pro veri Nominis juramento non
nulli.

nulli habent, quibus nos ad stipulari non veremur, nam, cur non possit esse genuini nominis Sacramentum, si explicatio accedat commoda, non videmus. Conf. etiam Thom. II. 2. quaest. 89. a. 6. in Pufend. J. N. & G. I. IV. c. 2. §. 3.

§. VII. Restant adhuc & illæ, ubi simul & DEI, & Hominum mentionem adjiciebant; Cujus generis sunt (1.) *וי יהוה וחי ארני המלך* *Vivit Jehovah & Dominus Rex meus*, 2. Sam. XV. 21. & (2.) *וי יהוה וחי נפש* *Vivit Jehovah & vivit anima tua*, 1. Sam. XX. 3. conf. 1. Sam. XXV. 26. 2. Reg. II. 2. Quas formulas per mutuam relationem inter DEUM, vitæ hominis autorem, & hominem viventem ex DEI Creatoris gratia, explicandas rectissime censet B. Glassius Rhetor. S. p. 540. ita etiam ipse Spiritus S. Jer. XXXVIII. 16. explicat: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te &c. Ut sensus in talibus hic esse videatur, tam verum certumque esse, quod asseritur, quam certum est, DEUM vivere, & ab ipso Hominem terrenam vitam accepisse, coelestemque expectare. Observant aliæ Rabbini, de DEO vero *וי*, de Diis falsis & de hominibus verò in forma constructa *וי* dici; quam tamen observationem infringit exemplum superius jam allatum ex Dan. XII. 7. ubi *וי* etiam de DEO vero adhibetur. Vid. Buxtorf. in Thesaur. Gramm. Lib. II. c. 21. p. 589.

§. VIII. Missis nunc jurisjurandi formulis *על פי פה* ad *ארגום* ut nos accingamus, instituti nostri ratio postulat, solenne autem ipsis erat, per *Personas sanctas* jusjurandum suum informare, per *Prophetas*, per *Mosen* &c. quæ Maimon. הלכות שבעות c. 12. sine ratione sufficiente pro veris jurisjurandi speciebus minimè agnoscit; Sit, licet animus jurantis sub his verbis per illum jurare, qui istum Prophetam misit; nisi velis dicere, pro veris, at non pro licitis habuisse, luculentum autem ejus exemplum (1.) habetur in Talmud. Hierosol. Megilla c. ult. f. 75. *משה רבנו מסתבר* per *Mosen ego assexi*. & in Horajoth. c. 3. fol. 47. col. 4. *משה רבנו ונ'* per *Mosen, si ipsi* &c. Frequens quoque ipsis erat per Vitam, Salutem, imò Caput vel proprium vel alterius jurare, exempla reperuntur in Sanhedr. c. 3. Halac. 2. (2.) *וי בחיי ראשי* & cum jurabant, jurabant sic: per *Vitam Rablinorum sanctorum in terra Israël*. in Tr. Talmud. Pefachin. f. 113. Sic (4.) *בראש המלך* per *Caput Regis* legitur in *Rosch haschana* f. 17. more *Ægyptiis* recepto, teste *Aben-Esra* in *Exod.*

Exod. XX. 7. aliàs & ita efferebant (5.) *חי המלך חי* *Vivit Rex*, quæ coincidit cum superius allata jurisjurandi formula *על פי דבורי יהוה* *Vivit Jehovah*; rationem autem quoad posteriores formulas Paulus Fagius reddit, ita scilicet jurasse, quòd vita hominum *אדם* vendeat.

§. IX. Sic quoque per Res quasvis sanctas *אדם* dare consueverant, uti per templum jurasse, & quidem duplici ratione ex Talmude discimus, priorem ita exprimere amabant, (1.) *מעון הוורא* *habitationum hoc*, quæ in Cherithuth occurrit, c.1. Halac. 7. ubi, cum venderentur aliquando turtures & columbarum pulli Hierosolymis denario aureo, dixit R. Simeon Ben Gamalielis. *המעון הזה לית אלקי דליליה* per habitationem hanc (i. e. per templum hoc) hæc nocte non quiescam, nisi veneant denario argenteo. Cui geminum legitur Ketubboth. c.3. & Tosaph. ibid. Posterior his concipiebatur verbis (2.) *היכלא ברדינו* *היא* per templum in manibus nostris est hæc res, in Babyl. Kiddushin f.71. r. ubi glossa addit: *מקום שבועה בהיכלו של מקום* Juramentum est per templum ejus, qui est DEUS. Sic quoque per altare jurabant, & imprimis interius, patet id ex Echa Rabbati c. 2. 10. (3.) *כמה השבעו ר' יוסי בר חנינה* quomodo jurare voluit cum, Rabbi Josi filius Chaninah resp. per altare interius. Quin etiam non semper per altare, sed & (4.) *קרבתן* per dona altari *imposita* jurasse, hæcque formula jurisjurandi indissolubili vinculo se mancipatos arbitratos fuisse, cum per templum aut altare jurare, vulgare iphis, & quasi pro nihilo fuisse, docet Lightfoot in Hor. Hebraic. & Talmud. ad Matth. XXIII. 6. & XV. 5. Imò per ipsam Urbem Hierosolymam jurabant, quod vel sine præfixo *ב* vel cum eo, vel cum præfixo *ל* efferebant, hoc modo: (5.) *הנשבע בעשרת הדברות ובספר התורה אין לו* *ירושלים* *ירושלים* *בורושלים* *לעולם* & (6.) *הנשבע בעשרת הדברות ובספר התורה אין לו* *ירושלים* *ירושלים* *בורושלים* *לעולם* qui jurat per decem verba, & per librum legis, nunquam in perpetuum id revocare potest; Aruch in *שבע*. Demum per quasvis ferè Creaturas jurabant, uti ex loco Maimon. הלכות שבועה c. 12. colligi est. Utpote (7.) *הנשבע כן הונתו* per Cælum ita est. Babyl. Beracoth. fol. 55. Conf. Buxtorf. Lexic. Talmud. sub voce *imprim*. *שבע* f. 2315. & Pfeiffer. in Antiquit. Ebraic. c. 23. p. 186. seqq. Nec omitenda formula haut dubiè antiquissima per Sanguinem Abelis, iphis Sethi posteris usurpata, cujus Sulpitius Severus meminit, & originem prolixè ex Pseudophilone imprimis tradit Seldenus de J. N. & G. juxta Disciplin. Hebræor. l. 5. c. 8.

§. X. Ethæc de præcipuis jurisjurandi formulis Hebræorum, quas simplices vocamus, sufficiant, restant nunc paucis etiam execratoriæ evolvendæ, quæ erant, ubi expressis verbis execrationem addebant, ita tamen, ut mali imprecationum non esse circumscriberent, imprecabantur autem mala vel tibi ipsis, ut (1) כה ועשה לי אלהים וכה יוסף כו וגו' sic faciat mihi DEus, & sic addat. 1. Reg. II. 23. Conf. 1. Sam. XIV. 44. 2. Sam. III. 35. XIV. 14. 2. Reg. VI. 31. & alibi. vel aliis (2) כה ועשה לך אלהים וכה יוסף לך וגו' sic faciat Deus hostibus Davidis, & sic addat. 1. Sam. XXV. 22. conf. 2. Sam. III. 9. Quarum tamen Mens haut ea videtur esse, quasi jurantes plurima prius malorum genera recensuerint, & postea addiderint; Hoc vel sic mihi faciat DEus, &c. imprecatio quippe mali, hostibus facta à Davide 1. Sam. XXV. 22. eadem periphrafi circumscribitur, eum autem noluisse, ut hostibus male sit, ipsa jurisjurandi ratio innuit, ut pote in quo ea interponere solemus incommoda aut mala, quæ nec volumus, nec optamus fieri. & (3) כה ועשה לך אלהים וכה יוסף וגו' sic faciat tibi DEus, & sic addat &c. 1. Sam. III. 17. quam adhibere amabant imprimis, quando obtestatio, aut alterius adjuratio fiebat, ut adeo sensus hic sit; adjuro te, seu jurejurando te obstringo, (cujus violatio poenas divinas tibi accersat) ut &c. Conf. Buxtorf. & Glass. II. cc.

CAP. II.

GRÆCÆ.

§. I. **E**T hæc fuere præcipuæ Hebræis usitatæ jurisjurandi formulæ, omissis reliquis pedem nunc promovemus ad Græcæ, quorum non major jurisjurandi religio erat, utpote illorum adedò in veterata licentia jurandi erat, ut, Chrysofomo teste, in compitis, in foro, pro decem obulis, pro calceis, & vilissimis quibuscumq; rebus juramenta intempestiva exigere, & præstare nulli veriti sint; de horum formulis in genere id notari meretur, eandem illos expressisse, vel præfixa particula *Μα*, vel *Νη*, aut *Ναι*, vel etiam more Attico, per Pleonasmum: *Ναι* *μα*, vel *Νη* *μα*, cum accusativo, imò & per præpositiones *περς* & *χι* cum Genitivo, quandoque & absque præpositione aut particula *Μα* ellipticè; vel per Verbum *ὀμνῶν*, regens post se Accusativum. Conf. Grammat. Golio- Welleriana p. m. 390.

§. II. Formulas verò ipsas quod concernit, ea perinde, ut Hebrææ, in *ὀμνῶν* & *ἀγνῶν* distribui possunt: Ad illas sequentes referendæ, quibus vel *DEUS*, vel *homines* usi fuere, *DEUM* quidem, & in specie *Filium*

lium *DEI*, angelum illum increatum jurasse legimus Apocal. X. 6. his ver-
 bis: (1.) ἄγγελος ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ὃς ἐμίση τὸν θ-
 ρῶνόν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ
 τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι. &c. *juravit per viventem in secula seculorum, qui creavit*
caelum & ea, quae in illo sunt, & terram, & quae in illa sunt, & mare, & quae
in eo sunt: quae ex parte cum illa, quam ex Dan. XII. 7. superius inter E-
 bræas recensuimus, convenit; ubi per viventem in secula neminē alium, nisi
 ipsum *DEUM* intelligi posse, oppidō liquet: Præter hanc solam aentem,
 vix alias formulas jurisjurandi ipsi Christo in N. T. usurpatis invenies, nisi
 fortè (2.) & illam locutionem huc velis referre, quam Christus sæpissime
 promissionibus suis adjectit, sc. ἀμὴν, aut etiam ἀμὴν λέγω ὑμῖν: de qua
 phrasi eruditi inter se dissentiunt; Ravanella equidem veram jurisjurandi
 speciem continere dicit, in Biblioth. sua Sacra, qui consentientem habet
 Gregor. Nyssen. de Scopo Christiani T. 3. p. 311. Chrysost. Homil. II. in
 Epist. ad Hebr. Theophyl. in Hebr. VI. p. 929. Oecumen. in loc. eund. p.
 827. aliosque. Fullerus verò in Miscellan. Sacr. I. 1. c. 2. cum Hieron. in E-
 saiam I. 8. c. 25. aliisque, simplicem tantum notam esse confirmandi, rem
 aliquam verè ac certò esse, vel futuram, contendit; quæ sententia proba-
 bilior quoque videtur. Vid. interim Ravanella in voce Amen. Leo Allat,
 de Ecclesiæ Orient. & Occident. consensu I. 3. c. 15. n. 23. 24. 25. & alii,
 quos citatos vide ap. Suicerum in Thesaurò Ecclesiast. in voce ἀμὴν.

§. III. Sequuntur nunc hominibus, ipsi imprimis Paulo frequentate
 jurisjurandi formulæ, quarum (1.) Θεὸς μάρτυρ, *DEUS est testis*, 1. Thess.
 II. 5. (2) Μάρτυρ μὲ ὄντιν ὁ Θεός, *Testis mihi est DEUS*, Phil. I. 8. (3.) ἰδὲ
 ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἢ ψεύδομαι, *Ecce coram DEO non mentior*, Galat. I.
 20. (4.) Μάρτυρ μὲ ὄντιν ὁ Θεός, ὃ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ
 εὐαγγελίῳ τῷ ἡσ αὐτῶ, ὡς &c. *Testis mihi est DEUS, quem colo spiritu*
meo, in Evangelio filii ipsius, Rom. I. 9. (5.) ὁ Θεός καὶ πατὴρ τῶν κυρίων
 ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁδεν, ὃ ὦν εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας, *DEUS & Pater*
Domini nostri Jesu Christi, qui est laudandus in secula, novit. 2. Cor. XI. 31.
 (6.) ἐγὼ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἑπικαλέσασθαι ὅτι τὴν ἐμὴν ψυχὴν, *Ego tes-*
tem DEUM invoco in animam meam. 2. Cor. I. 23.

§. IV. Ἀγρᾶφοι denuò aliæ erant, quas *Gentilium Deafros* adhi-
 buisse Poëtae tradunt, quarum omninò prima erat per Stygem; Sic enim
 Deorum jusjurandum per Stygem factum ipse Homerus ὄρκον μέγιστον
 καὶ δεινότατον μακάρων θεῶν vocat Iliad. O. 37. & 38. & Odyss. E. 185.
 & alibi pàssum; fiebat autem hæc ratio: (1.) B 2 150

ἴσω νῦν τόδε γαῖα καὶ ἕρανός ἐυρύς ὑπερθευ,
καὶ τὸ καλειβόμβρον Στυγός ὕδαρ - -

Sciat nunc istuc terra & calum latum supernum, & ipsa praterlabens Stygis aqua, Hom. Odyss. E. 184. Cujus originem hanc Poëtae fabulantur: Cum aliquando Jupiter omnes Deos ad se convocasset, ut secum contra Titanes pugnent, nullique illorum se præmia ademturum, sed honorem, quemque habiturum, quem antea, imò & ad honores provecturum esse, qui antea illorum expertes fuerint, promississet, venit primum Styx, quam valdè honoravit Jupiter, & eximia quoque dona dedit; ipsamq; insuper

ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ἄρκον

uti Hesiod. in Theogonia canit v. 400. adeò, ut qui per eam pejeraverit, illum oportuerit integro novennio Ambrosia & Nectare defraudari, omnique conversatione Deorum abesse. Conf. Hesiod. l. c. v. 793. seqq. Et hinc Virgil. L. VI. Æneid.

- - - Stygiamque paludem

Di cuius jurare timent, & fallere Numen.

Fingebatur autem Styx ex Oceano & Tethydè prognata, auctore Hesiod. l. c. v. 362. qui eandem omnium filiarum excellentissimam facit; sic ille, v. 361. καὶ Στύξ, ἣ δὴ σφέων περφερεσάη δὲν ἀπασέων. Eadem formula etiam occurrit apud Homerum in Hymn. in Apollin. Prolixior autem Iliad. O. 36. seqq. ubi Juno Jovi jurat, suo impulsu, Neptunum non adesse Græcis, hunc in modum: (2.)

ἴσω νῦν τόδε γαῖα, καὶ ἕρανός ἐυρύς ὑπερθευ
καὶ τὸ καλειβόμβρον Στυγός ὕδαρ - -

Σὴ θ' ἰεση κῆφαλη, καὶ κώϊτερον λέγῃ αὐτῶν
κῆρῆδιον

Sciat nunc hoc terra, & caelum latum supernè, & subterlabens Stygis aqua. *tiung.* sacrum Caput, & noster lectus ipsorum Juvenilis. Et Iliad. E 271. 199. iterum Juno, Somno jubente, jurat, manu alterà terram, alterà verò mare capiens, (3.) - ἀάδσον Στυγός ὕδαρ per inviolabilem Stygis aquam, nominatis θεοῖς ἀπασι τοῖς ὑποθαλασσοῖς, οἱ ἡτᾶνες καλέοντα, Diis omnibus subtartareis, qui Titanes appellantur, & Saturnum circumstant. Porro jurabant ipsi Dii per Jovem etiam; Sic enim Apollo (4.) Νῆδία per Jovem ap. Lucian. in Dialog. Apollin. & Vulcani. T. i. oper. p. 184. & Æsculapius apud eund. Dial. Jovis, Æsculap. & Hercul. p. 190. it. Minos in Luciani Scipione T. i. oper. p. 273. Alio modo Minerva jurasse (5.) Νῆ

τόν

τὸν πατέρα *per patrem*, i. e. Jovem, dicitur ap. Lucian, in Dial. Vener. & Cupidin. Fingunt quippe Ποῦτα, Minervam è Jovis cerebro, sine Matre, progeneratam fuisse, ejusq; rationem hanc tradunt: Jovem, cum Junonem suam sterilem videret, ne prorsus sine prole esset, cerebrum suum percussisse, & inde Minervam profliuisse; docet id Homerus Hymn. in Apollin. ipse tandem Jupiter (6.) *πρὸς θεῶν per Deos* jurasse fertur apud Lucian. in Icaromenippo T. i. oper. p. 696.

§. V. Hominibus frequentatas jurisjurandi formulas non malè iterum in simplices & execratorias distinxeris, quarum illæ sunt, ubi tantum mentio Creaturæ, aut Deorum, per quos jurabant, injiciebatur, eæ autem ex duplici fonte manant; nimirum vel irrisione, vel superstitione. Conf. Ursinus in anal. sacr. T. i. p. 19.

§. VI. Ad illas, quæ fiebant ex *irrisione*, per res ferè quasvis, quas nec pro Diis habebant, nec aliquid divini habere credebant, referri mentio Creaturæ, aut Deorum, per quos jurabant, injiciebatur, eæ autem ex duplici fonte manant; nimirum vel irrisione, vel superstitione. Conf. Ursinus in anal. sacr. T. i. p. 19.

§. VI. Ad illas, quæ fiebant ex *irrisione*, per res ferè quasvis, quas nec pro Diis habebant, nec aliquid divini habere credebant, referri mentio Creaturæ, aut Deorum, per quos jurabant, injiciebatur, eæ autem ex duplici fonte manant; nimirum vel irrisione, vel superstitione. Conf. Ursinus in anal. sacr. T. i. p. 19.

§. VI. Ad illas, quæ fiebant ex *irrisione*, per res ferè quasvis, quas nec pro Diis habebant, nec aliquid divini habere credebant, referri mentio Creaturæ, aut Deorum, per quos jurabant, injiciebatur, eæ autem ex duplici fonte manant; nimirum vel irrisione, vel superstitione. Conf. Ursinus in anal. sacr. T. i. p. 19.

ἢν μάνιν λαχάνοισι παλαιογόνοι ἐπέπασιν,
quam [brassicam] inter olea vatem prisca vocarunt. it. Hipponact. in Jambis:

ὁ δ' ἐχολισθῶν ἰκέτευε τὴν κρέμβην.
elapsus ille supplex brassicam adonabat.

(2.) ὤμνυε τὴν κάππαρον, *juravit per Capparim*: quo jurejurando Zeno Cirticus, Stoicæ sectæ conditor, usus fuit, imitatus Socratem per Canem jurantem, quæ ordine est (3.) ὤμνυε τὸν κύνα, vel (4.) κῆ κυῶν *per canes juravit*: Socratis. (5.) κῆ τῶν πλατίνων, *per platinos*: Ejusdem. & (6.) κῆ τῶν χινῶν *per asferes*: Lamponis. Conf. Alex. ab Alex. Genial. dier. l. 5. c. 10. & qui primo loco nominandus erat Diogen. Laert. de Vitis Philosoph. l. VII. p. m. 456. idem quoque docet Lucianus in Icaromenippo T. i. oper. p. 666.

§. VII. Ex *Superstitione* autem manarunt illæ, quibus vel Deastros suos

suos invocabant, vel Creaturas; Prioris generis formulæ iterum concipiebantur vel per *omnes Deos*, vel per *plures simul*, vel per *unum tantum*. Posterioris verò fiebant per *Creaturas* aut *Res* ab ipsis pro *Diis* aut saltem pro *sanctis* habitas.

§. VIII. Informasse autem jusjurandum per Deos omnes, testantur sequentes formulæ: (1.) ὁμνῶ τῆς καὶ τὰς θεὰς ἀπαντας, καὶ πάσας, *juror per Deos, Deosq, omnes*, quæ apud Demosth. occurrit in Oration. advers. Cononem. (2.) καὶ καταρκυῶ ὄπλα τὰ ἱερὰ, εἰδ' ἐγκαταλείψω τὸν πρὸς ἀτὴν &c. & post multa: ἰσορῆς θεοὶ τῶν. Non ignominia officium arma sacra, neque deseram meum asstitem, &c. Horum Dii mihi testes & conscii sunt. Quæ formula jurisjurandi erat, quod Ephēbi Athenienses, antequam Civium numero adscriberentur, sub dio quidem, anno ætatis suæ vigesimo dare tenebantur, autore Stobæo Serm. XLI. qui agit de Republ. Eadem quoque occurrit, sed paulò aliter apud Jul. Polluc. l. 8. Onomast. c. 9. n. 25. quam ibi vide. Habuisse autem hanc formulam Ephēbos Athenienses cum Militibus communem docet Pfeifferus Antiquit. Græc. l. 3. c. 17. & (3.) καὶ πάντων θεῶν, *per omnes Deos*. Lucian. in Libell. Calumn. non temerè credend. (4.) τὰς σεμνὰς θεὰς. *Eumenidas*; ita enim vocabant easdem Athenienses, benè ominandi gratiâ, Junius in Lexico sub voce Σεμνός inquit; Frequens autem erat in Areopago, ubi cædis actio dabatur, teste Lyfia Orat. in Theomnestum; antequam enim judicium fiebat, dabatur, & ab actore, & à reo jusjurandum, dictâ formulâ, & quidem conceptis verbis, actor, quod interfecerit; reus autem, quod non interfecerit; quod aliàs jusjurandum de Calumnia dicebant. Vid. Pfeiff. in Antiquit. Græc. l. 2. c. 30. Indicium hujus rei habemus apud Dinarch. Orat. in Demosthen. ita ille: ἀπάσας τὰς ἀρχαῖς, τὰς ἐν τῇ πόλει γρομχαῖς ἐνοχῶ καθέστησεν. Ἐπισημνῶς μὲν τὰς σεμνὰς θεὰς, ἐν ἀρείῳ πάγῳ, καὶ τῆς ἄλλης θεῆς ἕς ἐκεῖ διόμνυσθαι νόμιμόν ἴσθι; omnibus, quæ sunt in urbe, execrationibus tenetur, cum & Eumenidas in Areopago pejeraverit, aliosq; Deos, quos jurare utrinque illis est receptum. Ratio autem, cur in Areopago per σεμνὰς θεὰς s. Eumenidas juraverint, hæc videtur fuisse, quod etiam iisdem sacrum fieret in Curia Areopagitata, ut quas exilium vobant ejus esse Curia præfides, in qua scarii judicabantur, tanquam vindices & ultres hominum necatorum; quibus quoque ob id tres sacrificulos institutos fuisse, Junius l. c. ex Budæi annotat. notat,

§. IX. Postea nominatis pluribus Diis simul jusjurandum jurabant, cujus farinae sunt (1.) *ὠμυν δὲ ἐν ἀρότρῳ διασπείρω δαίδαλα πατέρων, καὶ δῆμῳ τεγῶν, καὶ δία βασιλέα*, jurabant, sc. Athenienses, in Ardeto foro, Apollinem patrum, Cererem & Jovem Regem, quod apud Pollucem legitur in Onomasti. l. 8. c. 10. ubi simul indicat, quo in loco hoc ipsum jusjurandum fieri consueverit, sc. in Ardeto, quod forum erat prope E-lissum, ab heroe quodam nominatum, qui seditiosum populum ad concordiam adjuravit. Conf. Pfeiff. Antiquit. Græc. l. 2. c. 26. (2.) *πῶς χαίρων*, per Gratias. Sic Amicus ap. Lucian. in Icaromenipp. T. 1. oper. pag. 656.

§. X. Solebant etiam per unum tantum Deum jusjurandum suum informare, utpote (1.) *Νὰ δία*, per Jovem, ap. Demosth. Orat. advers. Timocrat. Aristoph. Lucian. & alibi passim. Sic jurat Menippus, [qui revera Philosophus Cynicus natione phœnix, & servus natus erat, de quo Laërtius] ap. Lucian. in Mortuor. Dialog. Dial. Charontis & Menippi T. 2. oper. p. 62. & in Menippo s. Necyomantia p. 74. ubi & (2.) *πῶς ἔ' dios* invenitur, quæ etiam in Icaromenippo T. 1. oper. p. 664. legitur; & (3.) *Μὰ δία*. Ibid. p. 656. & per apostrophum. (4.) *Μὰ δὶ*. Ibid. p. 674. (5.) *πῶς Φιλίς* per amicitia presidem, ibid. p. 658. ita autem Jupiter appellatur, qui & *θεμιθ* jurisjurandi Custos audiebat; (6.) *Μὰ τὸν Ἀπόλλω* per Apollinem, quæ reperire est ap. Plaut. Captiv. Act. 4. Sc. 2. it. (7.) *μὰ τὴν δῆμῳ τεγῶν*, per Cererem, Aristoph. (8.) more Deorum *πῶς τὴν Στυγὸς*, per Stygem. Sic ap. Lucian. Menippus jurat, Dial. Menippi & Cerberi p. 60. T. 2. oper. Patet id quoque ex instituto Cleomenis, qui, postquam Arcadas sollicitasset adversus Spartam, eosq; adigisset jurejurando, ad se sequendum, quocumque ipsos educeret, in animo etiam habuisse dicitur, primores illorum ad urbem Nonacrin ductos adigere ad *ἐξοικεῖν τὸ Στυγὸς ὕδωρ* ap. Herodot. Erato c. 74. qui simul addit, in urbe hac Nonacri, [quæ urbs est Arcadiæ] Stygis aquam esse, ab ipsis Arcadibus traditam fuisse, hujus naturæ, è petra nimirum aquulam emanare, distillantem in vas quoddam in gyrum maceria præseptum. Alia erat (9.) *ἴσω νῦν ζεὺς αὐτὸς ἐρηγόμεθ' ὡς οἷος ἦεν*. Sciat nunc Jupiter ipse valde sonans maritus Junonis. Homerus Iliad. 1. Ut autem quævis urbs Græciæ peculiare colebat Deos, ita & quamlibet per illas jusjurandum dedisse, nullum est dubium. Conf. Alex. ab Alex. Genial. Dier. l. 5. c. 10.

§. XI.

§. XI. Has excipiunt illæ, ubi per *Creaturas & Res* vel *Deos* vel certe *sanctas* ipsis creditas jurabant. Cujus generis sequentes sunt (1.) *κῆ ἢ Φαισίωνος* per *Hephæstionem*, uti ita Perdiccam jurasse dicitur ap. Lucian. in libello Calumn. non tem. credend. qui habetur T. r. oper. Erat autem hoc jusjurandum longè religiosissimum, idq; quidem jussu Alexandri, qui eundem mortuum inter Deos haberi voluit, hinc eidem quoque templa, civitates, pleræque dicata, delubra condita, aræ, sacra, feriæq; novo Deo sanctitæ fuerunt, gravissimiq; criminis apud Alexandrum reus fiebat, qui colere & adorare Hephæstionem renueret, ceu ibid. pluribus videre est. (2.) *καθ' ἑσῶν τελείων* per *integræ sacræ*, ap. Demosthen. imò & per *Caput* tum proprium, tum alterius, imprimis Regis, ejusque filiorum, jurabant. (3.) *κῆ τῆς τῆ βασιλείας κεφαλῆς* per *Caput Imperatoris*, quod tacto capite fiebat, adeoque sanctum erat, ut non fas erat juranti contra illud delinquere, *Ἰσοῦτον ἐφύταθ' ὁ νῆς τῶν τότε τὴν πολήθειαν ἀνομιάντων θεῶν περὶ νόσας ἐστρημύων*. Usque adeò tuta mens illorum erat, qui Dei cura destituti, rempublicam id temporis administrabant, ceu elegantè Zosimus addit L. VI. c. 51. ubi formulam hanc affert. Quod autem per *Caput* jusjurandum dare consueverint, rationem hanc tradit Spondanus Comm. ad Homer. Iliad. a. v. 514. vel quòd caput pars in corpore præstantissima, utpote in qua est rationalis animæ sedes, secundùm Platonicos, sit, vel quòd res sancta caput æstimatum fuerit; [unde & sternutamenta sacra Aristot. in problemat. sect. 33. quæst. 9. dixit:] vel quòd caput pro Salutis Symbolo habitum fuerit, hinc illud adjurare, & devovere in fide præstanda receptum fuisse. (4.) *κῆ τῆ πυγῶς* per *ignem*, apud Demosth. Orat. advers. Conon. Huc spectat (5.) *Ναὶ μὰ τὸ δὸς σπῆτινον*, certè per *hoc sceptrum*, Hom. Iliad. a. v. 234. Etsi Eustathius putet, Achillem, qui hic plenus iræ ita jurat, ex re obvia jurandi occasionem arripuisse. Conf. Spondanus in h. l. Reliquas jurisjurandi formulas utpote per numerum quaternarium Pythagoræorum, per Viros insignes, & alias brevitatis studio præterimus. Vide sis intercæ Alex. ab Alex. l. c.

§. XI. Missis reliquis & execratoriæ evolvendæ veniant, ubi vel malum, si pejerarent, sibi suisq; imprecabantur, vel bonum, si benè jurarent, apprecabantur; cujusmodi sunt: (1.) *ἐπόμνυμι δια ποσειδῶνα, δήμητρα, καὶ ἐπάρομαι ἐξώλειαν ἑμαυτῆ, καὶ οὐκία τῆ ἑμαυτῆ, εἴτι τῶτων παρβαίνομι, εὐορκῆνι, δὲ καλὰ πολλὰ κ' ἀγαθὰ εἶται, ἀδύρο Ἰοῦν, Νεπτύνου, Κερερεμ, ἔ ἴψε μὲν ἐξίτιον ἰμπερορ, ἔ ἑταίριε*
mea,

70.
mee, si quid horum neglexero, aut violaro; Sin bona fide praesitero,
praecleari mihi & bona multa eveniant. Utbebantur autem hanc formulã
Judices, qui 60. annos nati esse debebant, eeu liquet ex Demosth. O-
rat, in Timocratem, & Jul. Polluc. l. 8. c. 10. Alia est (2) εἰ εὐορκῶ,
πολλὰ μοι ἀγαθὰ γένοιτο, καὶ μηδέποτε αὐτίς τοῦτο μηδὲν πεί-
θομαι, εἰ δὲ ὀπίορκῶ, ἐξάλης ἀπολοίμην, αὐτός τε, καὶ εἴ τι μοι ᾄσιν,
ἢ μέλλει ἔσεσθαι, quodsi sanctè juro, multa mihi bona eveniant, ne-
que in posterum quicquam tale accidat, sin pejero, funditus peream,
& ipse, & si quid mihi est, aut futurum est, Demosth. Orat. adverst.
Cononem.

& (3)

ἴτω νῦν Ζεὺς πατρῶν θεῶν ὕπαιθε, καὶ ἄρειε
γῆτε, καὶ ἡέλιε, καὶ ἐρηνύες, αἱ δὲ ὑπὸ γαῖαν,
ἀνθρώποις ἱννυῖσαι; ὅτις κ' ὀπίορκον οὐβόσση.

Μη μὲν ἐγὼ κέρη θρηνηῖδι χεῖρ' ἐπενείμα
ἔτ' εὐνῆς παρῶρασι κερημυθῶ, ἔτε ἴευ ἄλλε,
ἀλλ' ἐμὲν ἀπρόσιμας ἐνὶ κλισίῃσι ἐμῆσιν;
εἰ δέ τι τῶν δ' ἐπίορκον, ἐμοὶ θεοὶ ἀλγέα δοῖεν
πολλὰ μάλ', ὅσα διδῶσιν ὅτις σφ' ἀλίτηται οὐβόσας.

Sciat nunc Jupiter primum Deorum summus & praestantissimus, Ter-
rag, & Sol & furia, quae sub terram homines puniunt, quicumque
perjurium junxit, quod nequaquam ego puella Briseidi manum in-
tuli, neque cubilis occasione usus, neque alicujus alterius rei, sed emt
intacta in tentoriis meis: Si verò quid horum perjurium est, mihi
Dii mala dent multa admodum, quaecumque dant ei, qui ipsos offen-
derit jurando. Homer. Iliad. T. v. 258. seqq.

CAP. III. LATINÆ.

S. I. Superest, ut & Latinas pro ratione nostri instituti vel pau-
cis saltem attingamus, cum praesertim jam olim integro Ca-
pite, & quidem satis prolixo, formulas jurisjurandi in Tractat. suo de
Formulis Romanorum edito, Brissonius prosecutus fuerit; neque
disputatio, quam brevem esse volumus, prolixiorem formularum
enarrationem admittat. Erant autem vel solennes, vel privato Ser-
moni insperse.

C

S. II.

§. II. *Solennes* quod concernit, conceptis ut plurimum verbis fiebant, hoc præsertim modo: (1) *Ex animi mei sententia juro*, uti id ex Cicerone discimus; Non enim, inquit ille l. 3. offic. falsum jurare pejerare est, sed quod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est. Et hoc erat longè religiosissimum jusjurandum. Quo pertinet (2) *per Jovem lapidem*, quæ itidem sanctissima erat, teste Gell. N. A. l. 1. c. 21. mentionem ejus facit Cicero Famil. VII. 12. De origine eruditi inter se non conveniunt; alii à lapide silice eam derivant, quem in sanctendis foederibus juraturi tenebant, hæc adjicientes verba: Si sciens fallam, Diespiter me salva urbe arceque bonis ejiciat, ut ego hunc lapidem. Verosimilius autem videtur esse, eam habere à simulacro Jovis, quod jurantes in templo Jovis, quod in Capitolio erat, [unde & Capitolinus Jupiter dictus] apprehendere solebant. Vid. Gyrald. Syntagm. II.

§. III. *Privatarum*, quas sermoni suo intexere solebant, [utpote & in more salutantes habebant, jusjurandum adjicere, ut fœdulo scilicet id facere viderentur. Conf. Terent. Hecyr. l. 2.] formularum jurisjurandi aliæ *servato quodam discrimine sexus*, aut *conditionis* adhibebantur; aliæ videlicet *Viris* in usu erant, *Femina* aliàs adhibebant, *Liberi* itidem, *Magistratus* & *Milites* peculiares quasdam jurisjurandi formulas habebant; Aliæ autem *omnibus communes* erant.

§. IV. *Viris* usitatæ jurisjurandi formulæ hæc erant: (1) *per Martem*, sic Pyrgolinices ap. Plaut. in Milit. glorios. Act. V. Sc. ult. (2) *per Herculem*, quam vel per *Me hercle*, vel *me hercule*, vel *hercule*, vel *hercle*, aut etiam additâ particulâ *Næ: Næ Hercle* exprimebant; ceu videre est ex Plauti locis cum plurimis. Casin. II. 6. Mostell. l. 3. & alibi. Trucul. II. 1. equidem Mulier jurat

Ha ha ha hercle quievi

ast rectè censet Taubmannus, secutus Varronem & A. Gell. l. c. locum hunc corrigi debere, hoc modo:

Ha ha ha he ecere quievi

Jusjurandum per Herculem ceteroquin sub dio factum fuisse Plutarch. Lib. *aiwivwv* docet; Rationem autem, cur Viris tantum *per Herculem* concessum fuerit jurare, hanc allegat A. Gell. N. A. l. II. c. 6.

c. 6. quia herculaneo sacrificio mulieribus abstinendum erat; non verò liquere ait, cur sequens per *Castorem*, tantum foeminis licitum fuerit.

§. V. Feminae itaque jusjurandum suum (1) per *Castorem* informabant, quae formula perinde uti antecedens variè reddebatur; dicebant quippe vel *ecastor*, vel *mecastor*, docente id iterum Plauto in locis plurimis. Amphitr. II. 2. Asinar. III. 3. non autem *perecastor*, uti legitur apud Terent. Andr. III. Sc. 2.

Perecastor scitus puer natus est Pamphilo.

Mendosus proinde hic locus eruditus habetur, qui eum ita emendant, ut post syllabam *Per* distinctionem apponant, eamq; ad vocab. Scitus referant, hoc sensu:

Ecastor, perscitus puer natus est Pamphilo.

confer. Becm. in Orig. LL. p. m. 731. (2) per *Junonem*; in cujus tutela, uti Viri in Apollinis esse credebantur, testatur id Plaut. Amphitr. II. 2. ubi Alcmena:

*Per supremi Regis regnum juro, & matrem familias
Junonem, quam me vereri, & metuere est par maximè.*

(3) per *Venerem*: Sic Stephanium Puella ap. Plaut. Stich. V. 1.

Ita me Venus amana amet.

Notandum autem, quandoque etiam molliores homines in gratiam Dominæ suæ dictas formulas adhibuisse, sic *Mecastor* usurpat Parasitus ap. Plaut. Asinar. V. 1. per *Junonem* servum jurasse testatur Juvenal. Satyr. II.

Et per Junonem Domini jurante ministro,

ubi simul reprehendit servos, non per genium, uti par erat, sed per Junonem more mulierum jurantes. Per *Venerem* jurat Ovidius

Per Venerem juro, pueriq; volatilis arcus.

Amor. I. 2. Eleg. 7. conf. Eleg. 8. & Lenonem ita jurantem inducit Plautus Rudent. V. 2.

Venus Cyrenensis testem te testor mihi.

quo in loco simul innuit, jusjurandum tactis aris praestitum fuisse, conf. Corn. Nepos in Annibale c. 2. Sicut idem de Graecis affirmat Justin. I. 24. c. 2. aræ quippe anfulas quasdam habebant, quas jurantes apprehendebant, autore Scaligero l. 5. c. 5. Poëmat. Huc spectant & amantium jurisjurandi formulæ, per oculos, per dulce

G 2

oscu-

osculum, & per crines aureos; quarum exempla vid. ap. Plaut. Menæchm. V. 9. Ovid. l. 3. Amor. Eleg. 3.

*Perq. suos illam nuper jurasse recordor,
Perq. meos oculos, & doluere mihi.*

Propert. l. 1. Eleg. 15.

*Quamve mihi viles isti videantur ocelli,
Per quos sæpè mihi credita perfidia est.
Hos tu jurabas, si quid mentita fuisses,
Ut tibi suppositis exciderent manibus.*

Tibull. l. 3. Eleg. 6.

*Etsi perq. suos fallax juravit ocellos
Junonemq. suam, perq. suam Venerem,
Nulla fides inquit: perjuriam ridet amantum
Juppiter, & ventos irrita ferre jubet.*

Ex quo simul liquet, amantium jurandum pro rato minimè habitum fuisse, confirmat id quoque Ovidius:

*Nec jurare time, Veneris perjuriam venti
Irrita per terras & freta summa ferunt.*

§. VI. Liberos jurasse per Parentum (1) ossa, docet Poëta ita canens:

*Ossa tibi juro per matris & ossa parentis,
Si fallo, cinis heu sit mihi uterq. gravis.*

Propert. l. 2. Eleg. 20. Cineres quippe sacri habebantur, conf. Guterius de Jure Manium. Et (2) per Caput, ceu ex Virgil. l. 9. Æneid. patet:

Per Caput hoc juro, per quod pater ante solebat.

§. VII. Senatoribus Romanis jurisjurandæ formulam usitam tradit Valer. Max. l. 2. c. 12. his verbis: (1) Juro per Jovem Olympium, & Consiliarium, & per Vestam consultricem, & per Jovem maritalem, & Junonem maritalem, & Minervam providam, & Vifforiam, & Venerem, & amicitiam, & concordiam, & jus arg. fas, & bonam fortunam, aliosq. universos Deos ac Deas, me sententiam velle dicere secundùm leges, &c. Mihi quidem sanctè jurato bene sit, & Dii & Demones saveant, itemq. meis omnibus cum amicis, tum univèrso generi ac familie; in perjurio verò ne deprehendar unquam Aliam,

Aliam, & quidem Romanorum eum Carthaginensibus foedus faci-
entium deprehendere licet apud Livium Decad. 3. hujus tenoris: (2)
*Si rectè & sine dolo malo hoc foedus, & jusjurandum facio, Dii mihi
cuncta felicia praesentent &c.*

§. VIII. Militibus solenne erat (1) *in nomen Imperatorum*
jurare, sic in Claudii nomen jurant ap. Sueton. in Vita ejusdem c. 10.
& quidem gladiis cervicibus admotis ita jurasse, Ammian. Marcell.
l. 21. asserit. Alia erat (2) *Ex mei animi sententia juro, ut ego*
Rempublicam non deseram, neque ullum civem Romanum desere-
re patiar, si sciens fallo, tunc me Jupiter O. M. domum, familiam,
remque meam pessimo letho afficias. Conf. Kipping. antiquitat. p.
402. & Veget. l. 2. de Re militari. c. 5. Hocque jusjurandum quotan-
nis eo, die quo imperium à principe susceptum fuerit, repetitum esse
Plinius docet. l. 10. Epist. 6r.

§. IX. Et haec sufficiant de jurisjurandi formulis, vel *certo se-*
xui, vel conditioni adhibitis, restat, ut & quasdam *communes* ad om-
nes spectantes demus; optime autem has iterum distinguere pote-
ris in illas, ubi vel *solos DEOS*, & quidem *omnes*, vel *saltem aliquos*,
vel etiam *unum tantum* testem vel Vindicem invocabant & eas ubi
per *Creaturas* vel tanquam *sanctas*, vel tanquam *charissimas* jusjuran-
dum faciebant, hoc sensu: ut, si pejerarint, iram Deorum in easdem
expeterent, sin vero rectè jurarent, ut omnia bona ipsis eveniant,
precarentur.

§. X. Prioris Classis, & quidem, ubi *Deos omnes* invocabant,
exempla plurima possent adduci, brevitati studentes paucissima ad-
ducere libet. Sic apud Ciceron. Philipp. I. r. Jovem *Deosque penates*
jurasse legimus & Plaet. Cistellar. II. r.

Ita me Di Deaeque superi & inferni, & medioximi

Itaque me Juno regina & Jovis supremi filia;

Itaque me Saturnus pater ejus. - - -

Itaque me Ops opulenta illius avia. - - -

Di me omnes magni minutique & parcellarii;

Faxint, ne ego dem hodie vivus, &c.

Et Bacchid. IV. 8.

- - *Ita me Jupiter, Juno, Ceres,*

Minerva, Latona, Spes, Opes, Virtus, Venus

C 3

Castor,

*Castor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Submanus, Sol, Saturnus, aliique omnes ament*

ita ibid. Sc. VI I.

- - Per omnes Deos adjuro, ut.
Sic: Dii Deaque me perdant. Sueton. in Tiberio c. 21. Plaut. Milit. glorioso. Act. III. Sc. 2. & alibi. Dii Deaque te perdant. Mercar. IV. 4. De ratione autem hac loquendi: Ita me Deus adjuvet. Consul. Vechnerus Hellenol. l. 2. c. 13. p. m. 247. seqq.

§. XI. Non autem semper plures aut omnes Deos nominabant, sed vel per unum etiam tantum jusjurandum jurabant, ceu ex sequentibus patet; Sic jurant (1) per Jovem ap. Plaut. Amphit. l. 1.

Per Jovem juro me esse: - - - - -

per eundem autem jurabant, ut is jurantem, si pejeraverit, poena afficiat, utpote qui fulmine suo omnia possit perdere; utraque enim manu fulmen, & quidem trifidum continens sculpebatur, quasi ulturus omnino fulmine, qui fallerent jusjurandum, & violarent. Sic (2) per Pollucem, quam variis modis exprimere amabant, nunc enim vel unica Syllaba Pol, vel epol, vel edepol efferebant, quarum longe plurima exempla passim apud Comicos obvia sunt; ut plura hic citare non opus sit. Vid. interea de ipsa formula Becm. de Origin. L. L. p. m. 731. & B. Thomasius in Disp. de styli ethnificino circa jurandi adverbia fugiendo. ann. 1665. Lipsiæ habita. Id saltem adhuc hic notamus, quod Gellius, N. A. l. II. c. 6. ex Varrone allegat, olim Viros neque per Castorem, neque per Pollucem jurasse, inscitia tamen antiquitatis Viros dicere edepol cepisse, factumque esse ita dicendi morem. (3) per Cererem; quam vel per Eccere, vel ecere, vel ecer efformabant. Vide sis præter allegat: Becman. & Thomas: ll. cc. Taubmann. in Not. ad Plaut. Trinum. ll. 2. (4) per Apollinem, scilicet, ne jurans putaret, se in occulto esse, aut poenam perjurii effugere se posse, ut pote qui Divinationis Deus credebatur: (5) per Themidem justitiæ antistitem, innuentes, pejerantes in justitiam peccare; Frequens quoque ipsis erat formula hæc (6) Mediusfidius, ubi Festus & Pompon. per fidium, Herculem, Jovis filium intelligunt, eo, quod greci Jovem *Δία* dicant, nos vero fidium pro filio, priscos enim sæpe, d. pro l. usurpare; Ita autem jurasse constat ex Sueton. Tiber. c. 21. & aliunde passim. Conf. Gyrald. Syntagm. X. & Becm. de Orig. LL. p. 405.

§. XII.

71.
2.
§. XII. Adillas, ubi per *Creaturas*, utpote *sanctas*, jusjurandum fecere, sequentes referimus. Quando scilicet jurabant per *Nomen, Genium, item fortunam Caesarum & Imperatorum, vivorum & mortuorum*; sic Claudius jusjurandum neque sanctius sibi, neque crebrius instituit, quam per Augustum, autore Sueton. in Claud. c. II. Constat quippe eundem, ut & ceteros Imperatores post mortem in Deorum numerum relatos fuisse, unde non obscure colligere licet, uti per Augustum, ita & per ceteros, jurare in usu fuisse, præter Tiberium & Caligulam, quorum in juramentis nullam factam fuisse mentionem Dio notavit. l. 10. *καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτῆ γαῖς ἐκ ἐστὶν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀντακατόρων, ἀν μνήμην, ἐπὶ τε τοῖς ὄρεοις, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐυχαῖς ποιῶμεθα ὡσπερ ἐδὲ τὸ τῆ τιθεῖς*, hi duo enim Cæsares in Numerum Deorum, tantum abest, ut relati fuerint, ut potius vix sepultura digni fuerint habiti; etenim Caligula Cadaver tumultuario rogo semiambustum levi cæspite obrutum fuisse, ex Sueton. in ejus Vita c. 59. discimus, & Idem de Tiberio in ejus Vita c. 75. ita scribit: *Morte ejus ita letatus est populus, ut ad primum Nantium discurrentes, pars Tiberium in Tiberim (trabi) clamitarent: pars Ternam matrem, Deosque Manes orarent, ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent, alii uncum & gemonias cadaveri minitarentur: exacerbati super memoriam pristina crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Quemadmodum autem & Feminas Deorum Numero inferebant, ita & per illas jurasse oppido liquet; utpote per Drusillam, jussu Caligulae; teste Sueton. in ejus Vita. c. 24. per Liviam, jubente id Claudio, uti Dio tradit. l. 59.*

§. XIII. Sæpissime tandem per *Res, sibi charissimas* jurabant, eo sensu, quo §. IX. Capitis hujus diximus, Quorsum spectant formulæ per *Caput suum, & alterius, vel parentum, vel liberorum aliorumve* quos charos habebant, Martial. l. 9. epigr. 49.

Per tua junctæ sacra, caputque tuum.

Huc & Juvenalis locus facit Satyr. 6.

- - *Nondum græcis jurare paratis*

per Caput alterius. - - -

ex quo colligi licet, uti multas alias, ita & hanc formulam jurisjurandi latinis à græcis accepisse, una eademque sæpissime forma adhibi-

adhibitas. Conf. Vechn. Hellenol. l. c. sic Ovidius per Casareum caput jurat. l. 3. de Ponto Eleg. 3.

§. XIV. Tandem & per *alias Res* jurabant, utpote Julianus & Trajanus non per *charitates*, sed per *inchoatam Negotorum magnitudinem* dejerare solebant; Julianus quidem: *Ita quassatum recreem Orbem Romanum.* Et Trajanus: *Sic in provinciarum speciem redactam videam Daciam. Sic Pontibus Istrum aut Euphratem superem,* referente Ammian. Marcell. l. 24. Nec prætereunda est peculiaris illa jurisjurandi formula per *Casam Romuli, perque veteris Capitolii humilia recta,* teste Valer. Max. l. 6. c. 4. Conf. Schmidel. observ. ad Dissert. i. polit. Marci Zuerii Boxhorn. sæpissime & sequentes locutiones adhibebant; *dispeream si; Dispeream ni; Ne Vivam; Ita ne salvus sim, &c.* quarum exempla, ut & alias longe plurimas formulas Briffonius collegit l. c. quo etiam B. L. remittimus, in præsentem è potioribus paucissimas indice quasi digito pro ratione instituti nostri indicasse contenti.

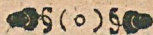
COROLLARIA.

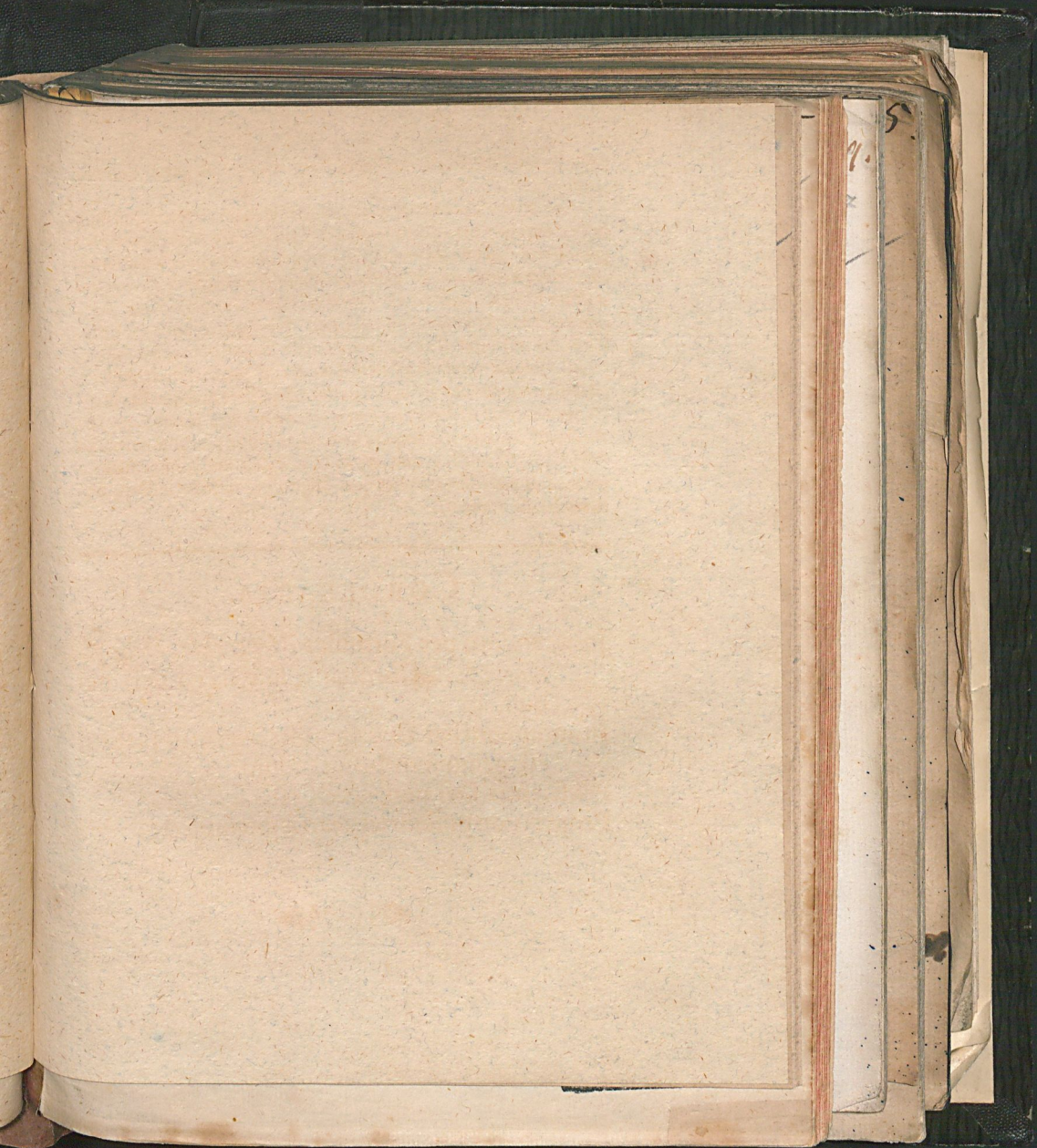
Jusjurandum per Formulas *Mebercule, Deus fidius. &c.* à Christiano sine nævo fieri nequit.

Jusjurandum per Deos gentiles à gentili factum est genuinum Jusjurandum.

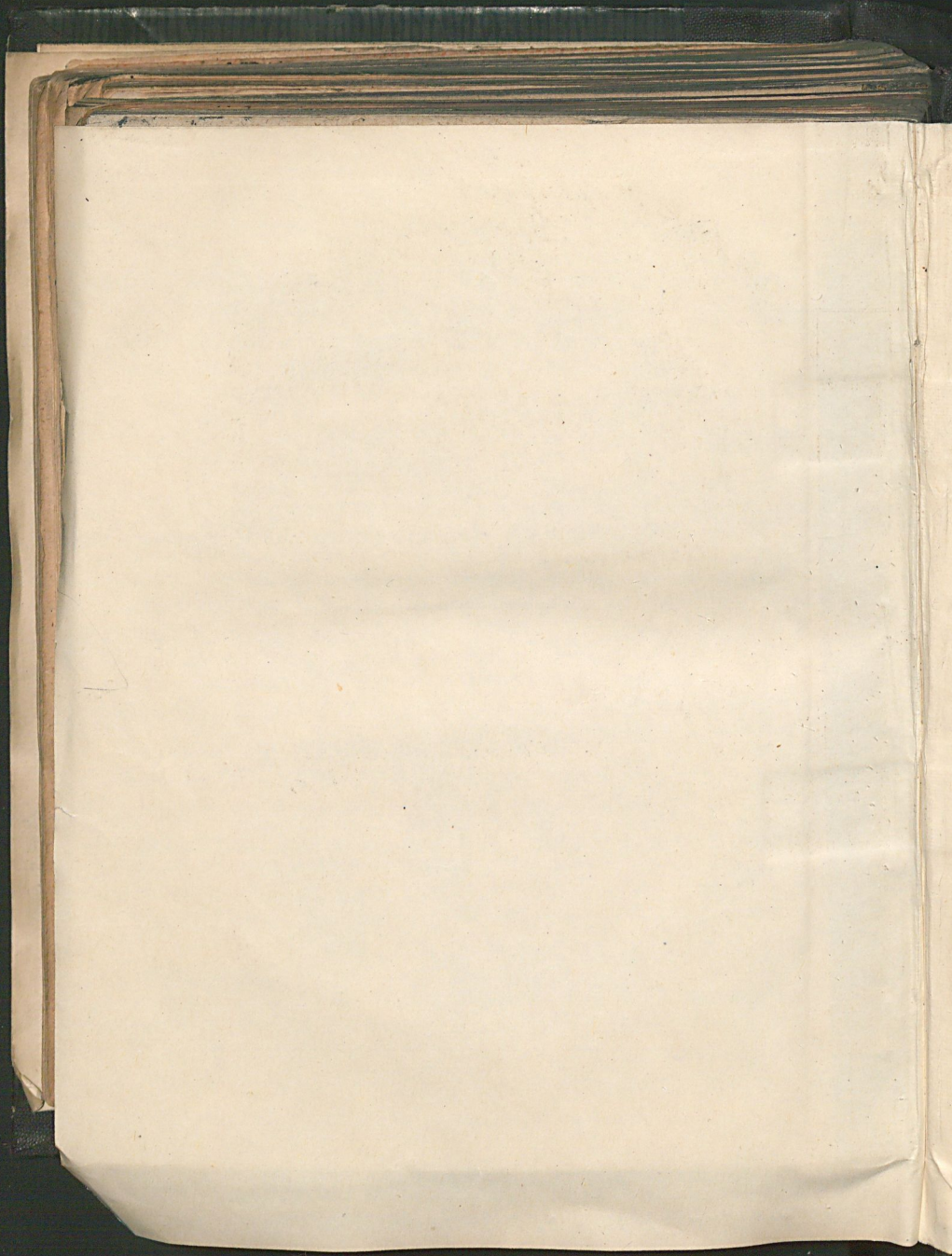
Præscientia Dei non necessitat.

Propria non possunt separari à suo subjecto;

ULB Halle

3

004 970 934

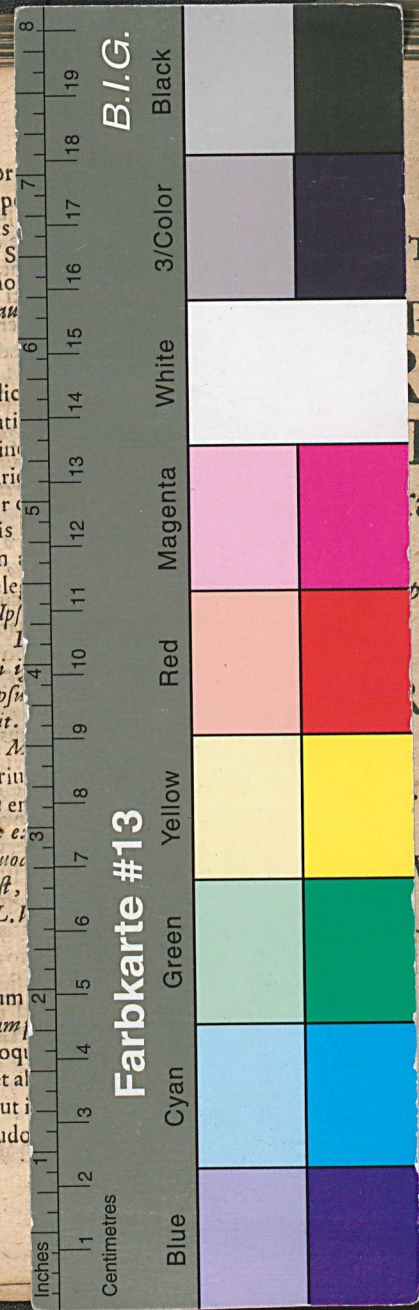

TA 70L

K077

DISSERTATIO
TORICO-PHILOLOGICA
De
PRÆCIPUIS
RISJURANDI
FORMULIS

æis, Græcis atque Latinis,

Quam

*Illust. & Honorabilissimæ Facultatis Philosophicæ
indultu*

PRÆSIDE
CHRISTIANO LUDOVICO

publicæ Eruditorum ventilationi
exponit

R. M. DC. XCII. d. XXIV. Septembr.

AUTOR & RESPONDENS

VID Buches / Vratisl. Siles.

B. A. & Philof. Baccal.

LIPSIAE,
Typis GOEZIANIS.

38.
LIII.
1692, 9
10

